Teitl y gweithgaredd:	**Enwau lleoedd lleol sy'n deillio o eirfa 'Y Lleidr Pen-ffordd'**
Disgrifiad:	Chwilio am enwau lleoedd sy'n cynnwys 'gwaun/waun', 'rhos', 'nant', 'croes' ac unrhyw afonydd yn yr ardal. Creu map o'r ardal leol sy'n cynnwys yr enwau hyn.
Blynyddoedd ysgol:	Bl 5 a 6
Sgìl Rhaglen Astudio posib:	Ysgrifennu / Ysgrifennu'n gywir / Iaith
Testun T. Llew Jones	'Y Lleidr Pen-ffordd', *Trysorfa T. Llew Jones*, t.56
Offer angenrheidiol:	Mapiau OS – gallan nhw fod yn lleol iawn neu'n cwmpasu ardal ehangach. I'w pharatoi **ymlaen llaw**, rhestr gan yr athro o enwau lleoedd lleol sy'n cynnwys 'nant', 'gwaun', 'rhos', 'croes' ac enwau afonydd a nentydd lleol sydd ar y map y bydd y dysgwyr yn ei astudio. 'Geiriadur Cynradd Gomer' gan D. Geraint Lewis neu eiriaduron ar-lein.
Trefn a awgrymir:	• Darllen ail bennill y gerdd 'Y Lleidr Pen-ffordd', lle mae Twm Siôn Cati'n marchogaeth ei geffyl o gwmpas yr ardal. • Tasg chwilio: gofyn am ddiffiniad o 'nant', 'afon', 'gwaun', 'rhos'. Ble gall y dysgwyr ddod o hyd i'r diffiniadau hyn? Pa fath o dir sydd ar 'waun' a 'rhos'? • Tynnu sylw hefyd at linell gyntaf y trydydd pennill: 'Mae'n aros ar y groesffordd'. Dweud bod 'croes/groes' hefyd yn enw sy'n ymddangos mewn enwau lleoedd lle mae dwy ffordd yn croesi ei gilydd neu lle roedd croes yn arfer sefyll. • Ydy'r dysgwyr yn gallu meddwl am enwau lleol sy'n cynnwys yr elfennau hyn? Gofyn am enghreifftiau cyn dosbarthu'r mapiau. • Y dysgwyr yn chwilio ar y map ac yn creu rhestr o enwau lleoedd ac enwau afonydd/nentydd. • Creu map syml o'r ardal o gwmpas yr ysgol, gan nodi'r enwau lleoedd hyn. Creu rhestr sy'n cynnwys cyfeirnodau grid ar gyfer pob enw.
Gweithgareddau gwahaniaethol:	Edrych ar fap o Gymru gyfan, gan chwilio am enwau lleoedd cyffelyb, e.e. Abergwaun, Nant-y-glo, Rhostryfan, Rhosllannerchrugog, y Groes-faen. Chwilio am elfennau eraill sy'n amlwg yn enwau lleoedd yr ardal leol. Â pha nodweddion daearyddol y mae'r rhain yn gysylltiedig?